

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.48

Сапожник Д. І.,
dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571, Researcher ID: G-1404-2019,
к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства, митої справи та управління якістю,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ

Анотація. Визначення митного правопорушення необхідне для вироблення єдиного підходу до них, встановлення повноважень митних органів, забезпечення взаємодії між митними органами різних країн. Проблеми протидії контрабанді останнім часом становлять особливу актуальність у плані її нормативно-правового та організаційного забезпечення, що об'єктивно висуває на перший план дослідження причинного комплексу, як самої контрабанди, так і відповідних змін у законодавстві. Міжнародна конвенція про взаємне адміністративне сприяння в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень ("Конвенція Найробі") дає визначення митного правопорушення, в якому виокремлюються такі митні правопорушення, як обман митниці та контрабанда. Стаття присвячена дослідженню питання розмежування видів порушень митних правил при їх кваліфікації в зовнішньо-економічній діяльності. Зазначено, що контрабанду розглядають переміщення товарів поза пунктами пропуску та порушення маршрутів, призначених для ввезення або вивезення товарів; навантаження або розвантаження морських і повітряних суден поза призначеними для цього місцями; недекларування товарів; приховування товарів, які переміщують, у схованках або інших, не призначених для товарів місцях; випуск товарів із вільних зон, магазинів безмитної торгівлі, митних складів та митних зон без завершення митних процедур; надання фальшивих, обманних або підроблених документів; надання фальшивих, обманних або підроблених документів. Виокремлено наступні ознаки митного правопорушення: матеріальна, формальна та процесуальна. Розглянуто дві групи злочинів, які виділяють у теорії міжнародного кримінального права: міжнародні злочини і злочини міжнародного характеру, або конвенційні злочини. Сформульовано визначення міжнародного митного злочину, як суспільно небезпечного діяння, що посягає на встановлений міжнародно-правовими актами порядок переміщення товарів та інших предметів через митний кордон, що тягне за собою кримінальну відповідальність за національним законодавством. Запропонована класифікація порушень митних правил залежно від об'єкта посягання.

Ключові слова: порушення митних правил, склад митних правопорушень, класифікація порушень митних правил, адміністративна відповідальність за порушення митних правил, адміністративні стягнення за порушення митних правил.

Сапожник Д. І.,
dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996, Researcher ID: G-1456-2019,
Ph.D., Associate Professor of the Department of Commodity Research, Customs and Quality Management
Lviv University of Trade and Economics, Lviv

VIOLATION OF CUSTOMS RULES IN INTERNATIONAL LAW: THE PROBLEM OF DELIMITATION

Abstract. The definition of a customs offence is necessary to develop a unified approach to them, to establish the powers of customs authorities, and to ensure interaction between customs authorities of different countries. The problems of countering smuggling have recently become particularly relevant in terms of its regulatory and organizational support, which objectively brings to the fore the study of the causal complex of both smuggling and relevant changes in legislation. The International Convention on Mutual Administrative Assistance in the

Prevention, Investigation and Suppression of Customs Offences (the "Nairobi Convention") defines a customs offence, which includes such customs offences as customs fraud and smuggling. The article is devoted to the study of the issue of distinguishing between the types of customs rules violations in their qualification in foreign economic activity. It is noted that smuggling is considered to be the movement of goods outside checkpoints and violation of routes intended for the import or export of goods; loading or unloading of ships and aircraft outside the places intended for this purpose; failure to declare goods; concealment of goods in caches or other places not intended for goods; release of goods from free zones, duty-free shops, customs warehouses and customs zones without completion of customs procedures; provision of false, fraudulent or forged documents; provision of The following signs of a customs offence are distinguished: material, formal and procedural. The article considers two groups of crimes which are distinguished in the theory of international criminal law: international crimes and crimes of an international nature, or conventional crimes. The author formulates the definition of an international customs crime as a socially dangerous act that infringes upon the procedure established by international legal acts for the movement of goods and other items across the customs border, which entails criminal liability under national legislation. The author proposes a classification of customs rules violations depending on the object of the offence.

Key words: violation of customs rules, composition of customs offences, classification of violations of customs rules, administrative liability for violation of customs rules, administrative penalties for violation of customs rules.

JEL Classification: G 28, H 30, K 23

DOI: <https://doi.org/10.32782/2616-7611-2025-17-06>

Постановка проблеми. У сучасний період зростає значення міжнародного права, що визнається прагненням до забезпечення миру та міжнародної безпеки, розвитком міжнародного співробітництва, посиленням інтеграційних процесів. Однією з основних галузей міжнародного права є міжнародне кримінальне право [1], яке здійснює правоохоронну функцію, що виражається у виявленні та припиненні міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру [2]. Правоохоронну функцію здійснює також і міжнародне митне право, що являє собою систему норм і принципів, які регулюють відносини, що складаються між державами і міжнародними міжурядовими організаціями під час їхнього співробітництва у сфері митної справи, у сфері регулювання переміщення предметів, товарів і транспортних засобів через митний кордон [3]. Охоронна функція міжнародного митного права полягає в захисті життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства загалом і кожної держави окремо, суспільства та особистості, у підтримці світового правопорядку через установлення заборон і обмежень на переміщення об'єктів, що загрожують цінностям, які визнає світове співтовариство, а також через визначення митних злочинів та інших правопорушень [4]. Відповідно до загальних принципів кримінального права, що склалися в міжнародному праві, визначення злочину повинно бути точно витлумачено і не повинно застосовуватися за аналогією [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основним міжнародно-правовим актом, що визначає митні правопорушення, є Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 р. (Кіотська конвенція) та її Спеціальний додаток Н [6]. Цей додаток встановлює стандарти та рекомендації, якими мають керуватися національні митні адміністрації при розслідуванні та кваліфікації митних правопорушень, арешті або затриманні товарів і транспортних засобів тощо. Визначення митного правопорушення необхідне для вироблення єдиного підходу до них, встановлення повноважень митних органів, забезпечення взаємодії між митними органами різних країн. У Спеціальному додатку Н Кіотської конвенції митне правопорушення трактується як будь-яке порушення або спроба порушення митного законодавства. Це вельми загальне і лаконічне визначення не перелічує конкретних видів митних правопорушень, оскільки, згідно зі Стандартним правилом 2 Додатку, національне законодавство визначає митні правопорушення та обумовлює умови, за яких їх можна розслідувати, встановлювати та, якщо потрібно, вони можуть бути об'єктом адміністративного врегулювання.

Міжнародна конвенція про взаємне адміністративне сприяння в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень 1977 р. ("Конвенція Найробі") дає аналогічне визначення митного правопорушення. Водночас у ній виокремлюються такі митні правопорушення, як обман митниці та контрабанда (рис. 1).

Тобто контрабанда розглядається як різновид обману митниці. У Коментарях Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) до Конвенції Найробі уточнюється, що дане в ній визначення контрабанди стосується не тільки випадків, коли товари приховують для того, щоб уникнути митного контролю, а й випадків, коли товари, хоча й не приховують, але належним чином не декларують. Контрабанда охоплює всі способи переміщення товарів, включно з міжнародними поштовими відправленнями. При цьому митні правопорушення за ступенем і характером суспільної шкідливості поділяють на митні злочини і проступки, а у самій Конвенції такий поділ не проводиться [7].

Постановка завдання. Відповідно, завданням дослідження було питання розмежування видів порушень митних правил при їх кваліфікації в зовнішньо-економічній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення митних правопорушень у міжнародному праві здійснюється на різних рівнях: загальному, регіональному та двосторонньому. Регіональне регулювання реалізується, як правило, в рамках митних союзів, які передбачають єдиний підхід до митних правопорушень. Причому це регулювання істотно різниться за ступенем деталізованості: від мінімального в Модернізованому митному кодексі Європейського Союзу (далі – ММК ЄС) [8] до максимального в Загальному митному законі митного союзу Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (далі – GCC States) [9]. ММК ЄС в розд. 5 гл. 2 зобов'язує держави – члени союзу передбачити штрафні санкції за неналежне дотримання митного законодавства співтовариства. Такі санкції мають бути ефективними, пропорційними і такими, що чинять стримувальний вплив. Але вони в ЄС не гармонізовані, і це навіть було предметом спору в Органі з вирішення спорів Світової

організації торгівлі [10]. При цьому GCC States розмежує порушення митних правил і контрабанду. Ст. 141 закону відносить до порушень митних правил, караних штрафом, порушення під час імпорту, експорту та реекспорту; порушення під час декларування, транзиту, зберігання, тимчасового ввезення товарів, а також будь-які інші. Ст. 142 цього ж закону визначає “контрабанду як переміщення або спробу переміщення товарів у країну чи з країни на порушення чинного законодавства без сплати митних зборів і податків повністю або частково або на порушення заборон та обмежень, передбачених цим чи іншими законами”.

Зокрема, як контрабанду розглядають переміщення товарів поза пунктами пропуску та порушення маршрутів, призначених для ввезення або вивезення товарів; навантаження або розвантаження морських і повітряних суден поза призначеними для цього місцями; недекларування товарів; приховування товарів, які переміщують, у схованках або інших, не призначених для товарів місцях; випуск товарів із вільних зон, магазинів безмитної торгівлі, митних складів та митних зон без завершення митних процедур; надання фальшивих, обманних або підроблених документів; надання фальшивих, обманних або підроблених документів.

Контрабанда передбачає наявність умислу і тягне за собою кримінальну відповідальність. Суб'єктами відповідальності є виконавці, співники, підбурювачі та пособники; власники контрабандних товарів; власники транспортних засобів, які використовуються для контрабанди, а також водії цих транспортних засобів, причетні до контрабанди; власники або орендарі магазинів та інших місць, де зберігаються контрабандні товари.

У згаданому законі встановлюються і санкції за митні правопорушення. Санкції містять у собі:

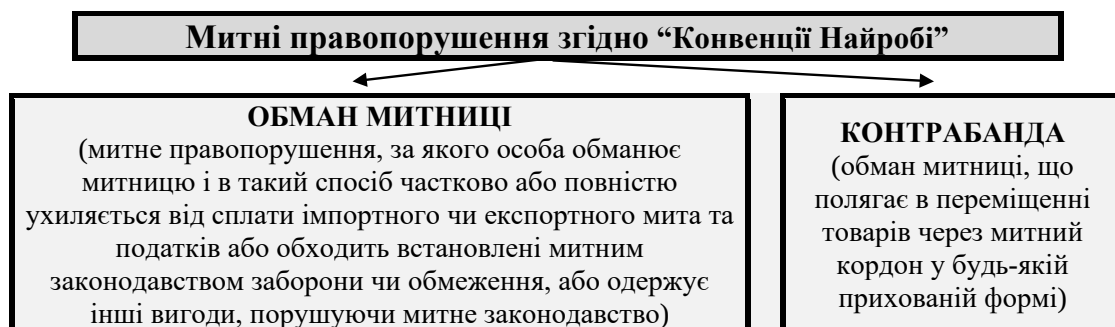

Рис. 1. Митні правопорушення згідно “Конвенції Найробі”

Джерело: узагальнено за [5–7]

штраф, який обчислюють залежно від суми митних зборів, податків, належних із товарів, що переміщуються з порушенням, або залежно від вартості товарів; позбавлення волі; конфіскацію контрабандних товарів і транспортних засобів, на яких переміщували ці товари, а також інших предметів, що використовуються для контрабанди. Розмір санкцій залежить від характеристик контрабандних товарів: чи є ці товари звільненими від сплати митних зборів, податків, чи з них стягуються високі митні збори і податки, чи це заборонені товари. Відповідно, сума штрафу може становити від 10 % до трикратної вартості товарів або не менше ніж двократний розмір належних митних зборів і податків. Позбавлення волі може призначатися на строк від одного місяця до трьох років. Можуть бути одночасно призначені і штраф, і позбавлення волі. У разі повторного правопорушення покарання може бути подвоєно [11].

Виокремлюють наступні ознаки митного правопорушення (рис. 2). При цьому “підвідомчість, яка не є ознакою злочинів” [12], може слугувати однією з ознак його класифікації.

Об'єктивна сторона митних правопорушень виражається в порушенні або спробі порушення митного законодавства. Це діяння може бути як дією, так і бездіяльністю. У міжнародно-правових актах по-різному визначається митне законодавство. У Генеральному додатку Кіотської конвенції митне законодавство означає сукупність законів і підзаконних актів, що стосуються ввезення, вивезення, переміщення або зберігання товарів, застосування та забезпечення виконання яких покладено безпосередньо на митну службу, а також будь-яких нормативних приписів, що видаються митною службою в межах її компетенції. У Конвенції Найробі термін “митне законодавство” означає всі встановлені законом або підзаконними актами положення про ввезення,

вивезення або транзит товарів, дотримання яких забезпечується митними службами.

Суб'єктивна сторона митного правопорушення передбачає наявність вини в діянні особи. Про це непрямым чином говорить Стандартне правило 25 Спеціального додатка Н: у тих випадках, коли митне правопорушення сталося внаслідок форс-мажорних або інших обставин, які не залежать від волі зацікавленій особі, і з її боку відсутній прояв недбалості чи наміру на вчинення обману, санкції не застосовують, за умови, що ці факти встановлено належним чином на задоволення митної служби. Митні правопорушення за ступенем і характером суспільної шкідливості поділяються на митні злочини та проступки (адміністративні правопорушення в галузі митної справи, порушення митних правил) і це розмежування проводять у національних законодавствах і деяких актах митних союзів.

У теорії міжнародного кримінального права виділяють дві групи злочинів: міжнародні злочини і злочини міжнародного характеру, або конвенційні злочини [13]. Злочини міжнародного характеру відрізняються від міжнародних злочинів за об'єктами посягання і ступенем їхньої суспільної небезпеки (рис. 3).

Для визначення злочинів міжнародного характеру іноді використовуються терміни “транснаціональні”, “транскордонні злочини”. Поняття транснаціонального злочину дано у ст. 3 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [16]. Злочин має транснаціональний характер, якщо він:

- 1) скоєний більш ніж в одній державі;
- 2) скоєний в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва ним або його контролю має місце в іншій державі;
- 3) скоєний в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, що здійснює злочинну діяльність у більш як в одній державі;

Рис. 2. Ознаки митного правопорушення

Джерело: складено за [12]

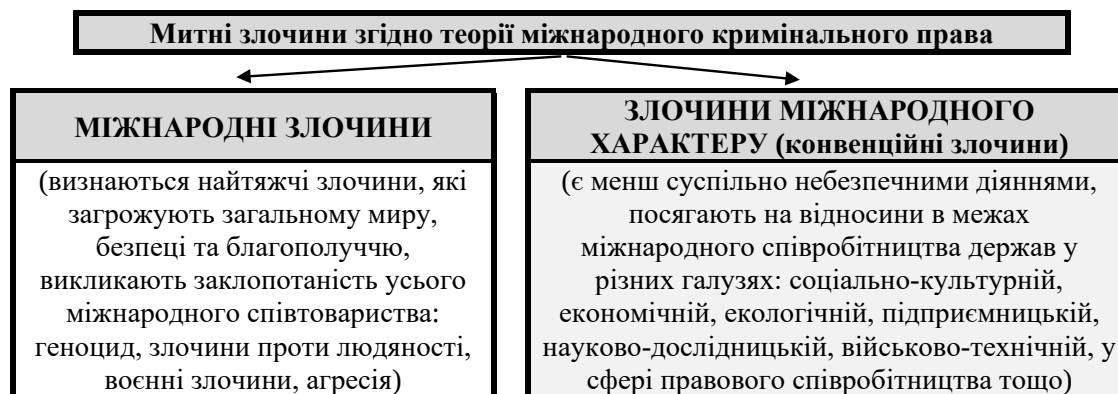

Рис. 3. Класифікація митних злочинів згідно теорії міжнародного кримінального права
Джерело: узагальнено за [13–15]

Таблиця 1

Розмежування митних злочинів та інших злочинів міжнародного характеру

№ з/п	Умовні критерії розмежування
А	що завдають шкоди мирному співробітництву та нормальному здійсненню міждержавних відносин (тероризм, викрадення літаків, незаконне радіомовлення тощо);
Б	що завдають шкоди міжнародному економічному та соціально-культурному розвитку (контрабанда, нелегальна еміграція, розповсюдження наркотиків, підроблення грошей і цінних паперів тощо);
В	що завдають шкоди особі, майну, моральним цінностям (торгівля людьми, піратство, розповсюдження порнографії тощо);
Г	злочини міжнародного характеру (вчинення злочинів міжнародного характеру)
Д	інші злочини міжнародного характеру

Джерело: складено за [18, 19].

4) скоєний в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі.

Виходячи з перерахованих ознак, контрабанда визначається як злочин міжнародного характеру, оскільки вона підриває основоположні принципи міжнародного права, загрожуює міжнародному миру і безпеці. Контрабанда в міжнародно-правових актах визначається як злочин, коли вони встановлюють обов'язок держав відповідним чином кваліфікувати ці діяння в національному законодавстві. У літературі висловлюється думка про те, що питання протидії контрабанді на міждержавному рівні до теперішнього часу не піддані глибокій правовій регламентації та потрібен єдиний акт міжнародно-правового характеру [17]. Видається, що дефініції митних правопорушень і контрабанди в Конвенції Найробі цілком достатні.

На завершення вважаємо доцільним звернутися до проблеми розмежування митних злочинів та інших злочинів міжнародного характеру (табл. 1). Можна помітити, що не завжди витримується класифікаційний критерій, наприклад, злочину щодо викрадення літака і злочину, вчиненого на борту повітряного судна.

У сучасній літературі виділяють транснаціональний екологічний злочин, який визначається як різновид контрабанди [20]. Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності як транснаціональні злочини розглядає незаконний обіг наркотиків, вогнепальної зброї, підроблених ліків, контрафактних товарів, зникаючих видів флори і фауни тощо. Загальною ознакою таких митних злочинів є посягання на встановлений порядок переміщення товарів та інших предметів через митний кордон. Злочинами міжнародного характеру вони стають тоді, коли ці заборони та обмеження визначаються міжнародним правом. Хоча на рівні загального міжнародного права йдеться, по суті справи, про один і той самий злочин – контрабанду, різняться лише предмети такого злочину.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Підбиваючи підсумок, можна сформулювати визначення міжнародного митного злочину. Це суспільно небезпечне діяння, що посягає на встановлений міжнародно-правовими актами порядок переміщення товарів та інших предметів через митний кордон, що тягне за собою кримінальну відповідальність за

національним законодавством. А види порушень митних правил можуть бути класифіковані й за іншими підставами. Так, нами пропонується класифікація порушень митних правил залежно від об'єкта посягання:

1) порушення митних правил, що посягають на встановлений порядок переміщення товарів і транспортних засобів міжнародного перевезення через митний кордон (наприклад, незаконне переміщення через митний кордон товарів і (або) транспортних засобів);

2) порушення митних правил, спрямовані проти встановленого порядку здійснення митних операцій (наприклад, недекларування або недостовірне декларування товарів; недекларування або недостовірне декларування фізичними особами іноземної валюти або валюти України; порушення строків тимчасового зберігання товарів);

3) порушення правил митного контролю (наприклад, порушення режиму зони митного контролю; причалування до водного судна, яке перебуває під митним контролем, або інших плавучих засобів та ін.);

4) порушення порядку сплати митних платежів (наприклад, порушення строків сплати митних платежів);

5) порушення вимог поміщення товарів під митні процедури (наприклад, недотримання заборон і (або) обмежень на ввезення товарів на митну територію і (або) вивезення товарів з або території України;

6) порушення митних правил, у тому числі спеціальних митних, процедур (наприклад, недотримання порядку митного транзиту;

7) незаконне здійснення діяльності в митній сфері (наприклад, діяльність в якості митного представника).

Запропонована класифікація порушення митних правил є умовною, оскільки порушник може посягати одразу на декілька безпосередніх об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sekuloski B. International criminal law. *European Scientific Journal*. Vol. 2013. Vol. 9. No. 28. <https://doi.org/10.19044/esj.2013.v9n28p.%p>.

2. Леженіна О. І. Міжнародна правоохоронна діяльність: поняття, цілі, завдання, принципи, функції. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Вип. 21. Ч.1. С. 164-170.

3. Переполькін С. М. Співвідношення понять “зміст права” та “форма права” в доктрині міжнародного митного права. *Альманах міжнародного права*. Вип. 22. С. 68-76.

4. Денисенко С. І., Ільченко О. В. Система джерел міжнародно-правового регулювання спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 624-627. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/154>.

5. Римський статут міжнародного кримінального суду. Ратифіковано із заявами Законом № 3909-IX від 21.08.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

6. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція). Редакція від 12.07.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.

7. Basu G. Combating Illicit Trade and Transnational Smuggling: Key Challenges for Customs and Border Control Agencies. *World Customs Journal*. 2014. 8(2):15-26. DOI: 10.55596/001c.93062.

8. Regulation (EC) No. 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code). *Official Journal L*. 145 of 04.06.2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:do0001>.

9. Common Customs Law of the GCC States. Rules of Implementation And Explanatory Notes Thereof. Riyadh : *Secretariat General*. 2008. 144 p. URL: https://rakcustoms.rak.ae/PublicationDocuments/RAK_Common_Customs_Law.pdf.

10. Weerth C. Customs Sanctions of the EU-27: A Detailed Analysis and a Preview on the Modernized Customs Code of the EU and the European Union Customs Code. *Global Trade and Customs Journal*. 2013. Vol. 8, Iss. 2. P. 42-52. DOI: 10.54648/GTCJ2013007.

11. Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць. Вип. 160. К. : *КНУ ім. Т. Шевченка. Навчально-науковий інститут міжнародних відносин*. 2024. 154 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/apmv/apmv_2024_160.pdf.

12. Хома В. О. Понятійний апарат митного права України: окремі теоретико-правові особливості застосування термінів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 41. Т. 1. С. 121-124. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-1.28>.

13. Werle G. Principles of International Criminal Law. Oxford. *Oxford Univ. Press*. 2014. 720 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780191008627_A23539516/preview-9780191008627_A23539516.pdf.

14. Налуцишин В. В., Налуцишин В. В., Налуцишин Р. В. Класифікація міжнародних злочинів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. С. 305-310. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.46>.

15. Ambos K. Crimes under International Law. *Elgaronline*. 2024. Pp. 543-557. DOI: <https://>

doi.org/10.4337/9781789902990.crimes.under.international.law.

16. United nations convention against transnational organized crime and the protocols thereto. New York. *United nations*. 2004. 92 p. URL: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

17. Допілка В. О. Контрабанда – правопорушення міжнародного характеру. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. Одеса. ОНЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. 2009. Вип. 36. С. 214-221.

18. Рогатинська Н. Загальна характеристика злочинності у митній сфері. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. 1 (29). DOI:10.35774/app2022.01.113.

19. Stewart J. G. The End of ‘Modes of Liability’ for International Crimes. *Leiden Journal of International Law*. 2012. 25(1):165-219. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0922156511000653>.

20. Elliott L. Fighting Transnational Environmental Crime. *Journal of International Affairs*. 2012. Vol. 66, № 1. P. 87-104.

REFERENCES:

1. Sekuloski B. (2013). International criminal law. *European Scientific Journal*. Vol. 2013. Vol. 9. No. 28. <https://doi.org/10.19044/esj.2013.v9n28p.%p>.

2. Lezhenina O. I. (2003). Mizhnarodna pravookhoronna diialnist: poniattia, tsili, zavdannia, pryntsyipy, funktsii. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Vyp. 21. Ch.1. S. 164-170.

3. Perepolkin S. M. Spivvidnoshennia poniat “zmist prava” ta “forma prava” v doktryni mizhnarodnoho mytnoho prava. Almanakh mizhnarodnoho prava. Vyp. 22. S. 68-76.

4. Denysenko S. I., Ilchenko O. V. (2023). Systema dzherel mizhnarodno-pravovoho rehuliuвання sproshchennia ta harmonizatsii mytnykh protsedur u sferi mizhnarodnoi torhivli. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. № 11. S. 624-627. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/154>.

5. Rymyskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu. Ratyfikovano iz zaiavamy Zakonom № 3909-IX vid 21.08.2024 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

6. Mizhnarodna konventsia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur (Kiotska konventsia). Redaktsiia vid 12.07.2023 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.

7. Basu G. (2014). Combating Illicit Trade and Transnational Smuggling: Key Challenges for Customs and Border Control Agencies. *World Customs Journal*. 8(2):15-26. DOI: 10.55596/001c.93062.

8. Regulation (EC) No. 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code). *Official Journal L*. 145 of 04.06.2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:do0001>.

9. Common Customs Law of the GCC States. Rules of Implementation And Explanatory Notes Thereof. Riyadh : *Secretariat General*. 2008. 144 p. URL: https://rakcustoms.rak.ae/PublicationDocuments/RAK_Common_Customs_Law.pdf.

10. Weerth C. (2013). Customs Sanctions of the EU-27: A Detailed Analysis and a Preview on the Modernized Customs Code of the EU and the European Union Customs Code. *Global Trade and Customs Journal*. Vol. 8, Iss. 2. P. 42-52. DOI: 10.54648/GTCJ2013007.

11. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn : Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 160. K. : KNU im. T. Shevchenka. Navchalno-naukovyi instytut mizhnarodnykh vidnosyn. 2024. 154 s. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/univ/apmv/apmv_2024_160.pdf.

12. Khoma V. O. (2019). Poniatiinyi aparat mytnoho prava Ukrainy: okremi teoretyko-pravovi osoblyvosti zastosuvannia terminiv. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudetsiia. № 41. T. 1. S. 121-124. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.41-1.28>.

13. Werle G. (2014). Principles of International Criminal Law. Oxford. *Oxford Univ. Press*. 720 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780191008627_A23539516/preview-9780191008627_A23539516.pdf.

14. Nalutsyshyn V. V., Nalutsyshyn V. V., Nalutsyshyn R. V. (2024). Klasyfikatsiia mizhnarodnykh zlochyniv. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. S. 305-310. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.46>.

15. Ambos K. (2024). Crimes under International Law. *Elgaronline*. Pp. 543-557. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781789902990.crimes.under.international.law>.

16. United nations convention against transnational organized crime and the protocols thereto. New York. *United nations*. 2004. 92 p. URL: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

17. Dopilka V. O. (2009). Kontrabanda – pravoporushennia mizhnarodnoho kharakteru. Aktualni problemy polityky : zb. nauk. pr. Odesa. ONIUA, Pivdennoukr. tsentr hender. problem. Vyp. 36. S. 214-221.

18. Rohatynska N. (2022). Zahalna kharakterystyka zlochynnosti u mytnii sferi. Aktualni problemy pravoznavstva. 1 (29). S. . DOI:10.35774/app2022.01.113.

19. Stewart J. G. (2012). The End of ‘Modes of Liability’ for International Crimes. *Leiden Journal of International Law*. 25(1):165-219. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0922156511000653>.

20. Elliott L. (2012). Fighting Transnational Environmental Crime. *Journal of International Affairs*. Vol. 66, № 1. P. 87-104.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2025